

APIBENDRINTI SUINTERESUOTŲ GRUPIŲ SIŪLYMAI

BENDRŲJŲ PROGRAMŲ ATNAUJINIMO GAIRIŲ PROJEKTUI* IR PRIIMTI SPRENDIMAI

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
1. BENDRŲJŲ PROGRAMŲ (toliau – BP) ATNAUJINIMO PRIEŽASTYS IR TIKSLAS	
Siūloma suformuluoti ambicingą ir išgrynintą, atnaujinimo esmę atspindintį bendrojo ugdymo atnaujinimo tikslą, kuris atlieptų švietimo bendruomenės ir visos Lietuvos visuomenės lūkesčius ir kreiptų visą atnaujinimą pageidaujama linkme.	Gairių 9 punkte nurodytas Švietimo įstatyme apibrėžtas ugdymo turinio kūrimo ir sistemingo atnaujinimo tikslas – ugdyti išsilavinusią, brandžią asmenybę, kuriai būdinga: vertybinė orientacija, grindžiama tautine savimone ir atvirumu pasaulio humanistinei kultūrai; šiuolaikinės kompetencijos ir nuostata mokytis visą gyvenimą; pasirengimas ir motyvacija prisidėti prie šalies darnaus vystymosi ir demokratinės visuomenės plėtotės. Gairių 17 ir 18 punktuose pabrėžiami kituose strateginiuose dokumentuose suformuluoti ugdymo turinio kaitos strateginiai uždaviniai: parengti į kompetencijų plėtotę orientuotas Bendrąsias programas, tobulinti mokymosi pasiekimų vertinimo sistemą ir kt.
Pasigendama aiškaus intereso kurti nacionaliniais prioritetais pagrįstą Lietuvos švietimo modelį ir aiškios vizijos, kokią pilietį ir kokią asmenybę Lietuvos mokykla nori paruošti gyvenimui, kaip mokykla prisidės prie nacionalinės kultūros tęstinumo ir plėtotės, Lietuvos Respublikos tvarumo ir pažangos. Nemanoma, kad tik iš šalies – tarptautinių tyrimų – pasakyta nuomonė turi lemti, ko ir kiek mokysime savo vaikus.	Siekiant kurti nacionaliniais prioritetais pagrįstą Lietuvos švietimo modelį, Gairėse šalia kitų ugdytinų kompetencijų išskirtos 1) pilietinė kompetencija – tautinė ir pilietinė savimone, patriotiškumas, veikla siekiant tautos, visuomenės, valstybės ir pasaulio gerovės (žr. 35 punktą) ir 2) kultūrinė kompetencija – kultūrinis sąmoningumas, pagrįstas žiniomis apie tautos, šalies, Europos kultūros tradiciją, kultūrų įvairovę, dabarties kultūros reiškinius (žr. 36 punktą). Remiamasi ne tik tarptautinių, bet ir nacionalinių tyrimų duomenimis bei išvadomis (žr. Gairių 19.3, 20.1, 21.2, 21.4, 24.3 ir kt. punktus).
Konstatuojama, kad Gairėse pakankamai aiškiai ir tiksliai atskleidžiamos pagrindinės Bendrojo ugdymo ir ugdymo turinio problemos bei kai kurios priežastys, sukeliančios minėtas problemas, tačiau vis dėlto nėra pateikiamas pagrindinis argumentas, kodėl Bendrojo ugdymo programos reikia atnaujinti, nes juk problemos nebūtinai sprendžiamos kažką atnaujinant. Ne dėl BP mokinių pasiekimai yra žemi ir netolygūs. Todėl siūloma aiškiai suformuluoti pagrindinę BP atnaujinimo priežastį.	BP atnaujinimas yra numatytas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 54 straipsnio 2 punkte: „Lietuvos švietimo politikos prioritetai, ilgalaikiai švietimo tikslai, švietimo turinio kaitos kryptys, finansavimo prioritetai nustatomi Valstybinėje švietimo strategijoje. Ją rengia ir teikia Seimui tvirtinti Vyriausybė. Strategija rengiama dešimčiai metų, tikslinama ne rečiau kaip kas ketveri metai“. Kaitos priežastys nustatomos remiantis tyrimų duomenimis ir strateginiais švietimo dokumentais.
Komentatoriai atkreipia dėmesį į vertybinį ugdymo matmenį. Akcentuojama, kad vienas iš BP atnaujinimo tikslų turėtų būti kryptingas mokinių vertybinių nuostatų formavimas, ne tik sąlygų joms formuotis stiprinimas, nes vertybinės mokinių	Gairių 26 punkte nurodyta, kad atnaujinant Bendrąsias programas būtina: 1) stiprinti asmens vertybinių nuostatų, socialinių ir emocinių gebėjimų, pasitikėjimo savo galiomis, atsparumo, kūrybiškumo ugdymą;

* Bendrojo ugdymo bendrųjų programų atnaujinimo gairių projektas paskelbtas 2018 lapkričio mėn. svetainėje www.mokykla2030.lt

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
nuostatos gali būti ir neigiamos. Būtina įvardyti, kokias naujas vertybes turėtume ugdyti, kokį gyvenimo būdą pripažinti tinkamu, pagaliau, ką asmenybe laikyti ir kaip tą asmenybę ugdyti.	2) sistemiskai įtraukti pasitikėjimo, pagarbos ir pakantumo kitokiai nuomonei, pilietiškumo, demokratinio dialogo kultūros ir darnaus vystymosi nuostatų ugdymą.
Manoma, kad ugdymo esme turi tapti socialinių gabumų lavinimas (atsakomybės ir įsipareigojimo vertybės) ir asmenybiniai gebėjimai (emocinis intelektas ir empatija). Iššūkiai ir tikslai turi atspindėti unikalią Lietuvos socialinę, istorinę, kultūrinę padėtį. Todėl didžiausią dėmesį verta skirti klausimams, susijusiems su specifiskai „lietuvišku“ kontekstu, mentalitetu ir tomis problemomis, kurias įveikus 2030 m. galime tikėtis kitos kokybės. Ugdymo turinio ilgalaikė kaita gali būti nukreipta į mokinių atkaklumo, atsparumo, tvirtumo didinimą. EBPO tyrimai rodo šią aktualią problemą – Lietuvos moksleiviai ypatingai prastai toleruoja nesėkmes.	Socialinius ir asmenybinius gebėjimus apima emocinės ir socialinės, pilietinės kompetencijų turinys (žr. Gairių 32, 35 punktus).
Siūloma įtraukti į bendrojo ugdymo programas naujus mokomuosius dalykus: antropologijos ir sociologijos dalyką kaip dalį socialinio ugdymo srities. Šios disciplinos ugdo kritinį mąstymą, holistinį požiūrį į pasaulį ir visuomenes, įvairioms visuomenės grupėms ir kultūroms tolerantiškesnę ir atviresnę asmenybę ir taip mažina socialinę ir kultūrinę atskirtį klasėje ir visuomenėje. Taip pat siūloma tikslingai papildyti BP trūkstamu turiniu: jūrininkyste, pirmos pagalbos-gaivinimo mokymu, išplėsti pilietiškumo pagrindus žemesnėse klasėse ir kt.	Antropologija ir sociologija kaip atskiras mokomasis dalykas Gairėse nėra numatytas, tačiau reikiamos kompetencijos ugdomos mokantis kitų dalykų, tokių kaip Sveikatos ugdymas, Psichologija, Etninė kultūra, Pilietiškumo pagrindai, Etika, Filosofija. Pirmosios pagalbos-gaivinimo mokymai įeina į biologijos / sveikos gyvensenos turinį; pilietiškumo pagrindai numatomi tik 9–10 klasėse (19 p.); jūrininkystė neįtraukta, tačiau mokykloms suteikiama galimybė kurti 30 proc. aktualaus kontekstinio ugdymo turinio.
Vieni komentatoriai pabrėžia, kad „programos nebeatitinka realaus, juolab ateities, gyvenimo poreikių, būtinų šiandieniniame interneto ir ekonomikos proveržyje“ ir siūlo skatinti visuomenės įvairovę bei orientuotis į savivaldų mokymąsi ir praktinę veiklą, aiškiai apibrėžiant besikeičiančius XXI a. poreikius, kuriuos atlieps BP, kiti teigia, kad bendrasis mokinių ugdymas turi būti paremtas ne tik naujausiomis, bet ir fundamentaliomis žiniomis, nes be jų mokiniai nesuvoks ir naujų žinių.	Strateginių dokumentų apžvalga suponuoja kurti dalykinį turinį, remiantis fundamentaliomis žiniomis bei atliepian ateities iššūkius (EBPO 12 p., UNESCO 13 p., 14 p.).
Dar kiti nemano, kad reikia skubotai atnaujinti BP neišanalizavus, kaip sekėsi įgyvendinti anksčiau priimtus dokumentus, kas lėmė nesėkmes, pašalinti nesėkmių priežastis ir tik tada kurti naujas koncepcijas. Dabar situacija visuomenei pristatoma remiantis tik nedideliu strateginių dokumentų fragmentu, o egzaminų statistika, standartizuoti testai, tarptautinių tyrimų ataskaitos, reitingai, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros ataskaitos – tai tik labai maža dalis ugdymo kokybę nusakančių veiksnių.	Žemus ugdymo pasiekimus lemia ne tik anksčiau priimti dokumentai, bet ir ugdymo procesas, o naujos koncepcijos kaip tik ir kuriamos norint pašalinti nesėkmių priežastis. Tyrimų apžvalga rodo, kad Lietuvos mokinių mokymosi pasiekimai yra nepakankamai geri, stokojama sistemingo rezultatų augimo, trūksta vidinės ugdymo turinio dermės, taip pat dermės tarp ugdymo tikslų, turinio įgyvendinimo ir pasiekimų vertinimo (žr. Gairių 21–24 punktus).
Siūloma argumentuojant BP atnaujinimo būtinumą nurodyti šias priežastis: 1) savanoriškos veiklos ir neformaliojo ugdymo bei savaiminio ugdymosi pasiekimų pripažinimą formaliajame ugdyme; 2) asmens emocinio intelekto, savęs pažinimo ir dvasingumo ugdymo stiprinimą, nes XXI a. vaikai ir jaunuoliai labiau linkę į neurotinius susirgimus, depresiją, grėsmingai auga psichotropinių medžiagų	Šios priežastys nurodytos, žr.: (1) tyrimų apžvalgoje (Gairių 27 punktą), išvadose (Gairių 32 punktą); (2) tyrimų apžvalgoje (Gairių 20 punktą); (3) bendrosiose nuostatose (Gairių 5 punktą); strateginių dokumentų apžvalgoje (Gairių 11 punktą);

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p>vartojimas, didelis savižudybių skaičius; 3) Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimą; 4) atsižvelgimą į naujas ugdymo tendencijas Europoje ir pasaulyje; 5) mokslo vystymąsi, atradimus ir pasiekimus; 6) šiuolaikinių mokinių ugdymosi tikslus ir galimybes, ypač technologija sustiprinto mokymo (<i>Technology Enhanced Learning</i>) įgyvendinimą; 7) globalaus pasaulio iššūkių suderinimą su nacionaliniu tapatumu; 8) administracinę švietimo vadybos atnaujinimą, kuris yra būtinas kas 8–10 metų; 9) žemus Lietuvos mokinių pasiekimus, kas yra išsamiai aptarta šiose Gairėse.</p>	<p>(4) bendrosiose nuostatose (Gairių 6 punktą); (5) Gairėse neužsimenama – tai priklauso atskirų dalykų BP (akcentuota dokumente <i>Lietuva 2030</i>); (6) tyrimų apžvalgoje (Gairių 23 punktą); (7) bendrosiose nuostatose (Gairių 7 punktą); (8) tai numatyta Švietimo įstatyme (59 str. 2 punktą); (9) tyrimų apžvalgoje (Gairių 21, 26, 29 punktai).</p>
<p>Apibendrinama, kad nurodytos priežastys formalios, tinkančios bet kuriam laikmečiui. Dėl gilesnių priežasčių įvardijimo nesitarta su edukologijos mokslininkais, nesiremta nacionaline patirtimi. Susirūpinimą kelia kultūrinių, vertybinių, nacionalinių prioritetų stoka. Turi būti aiškus Lietuvos programų išskirtinumas, kultūriniais, socialiniais ir vertybiniais akcentais padėsiantis mokyklai rengti Lietuvos piliečius. Nedera kopijuoti užsienio valstybių patirties ir remtis hipotetinėmis frazėmis. Būtina patikslinti Gairių objektą ir aiškiai nurodyti metodologines Gairių prieigas ir tikslo bei uždavinių dermę su turiniu.</p>	<p>Atsižvelgta – žr. Gairių 6, 7 punktus.</p>
<h2>2. DABARTIES IR ATEITIES KOMPETENCIJOS</h2>	
<p>Beveik neatsispindi Lietuvos švietimo patirtis. <i>UNESCO</i> ateities kompetencijų ir ateities ugdymo turinio vizija – Lietuvos kontekste. Atnaujinant ugdymo turinį būtina atsižvelgti į mūsų pačių sukurtus ir patvirtintus dokumentus bei 30 metų švietimo sistemoje sukauptą patirtį. Atnaujinti turėtume aiškiai suformuluodami, kokie mūsų nacionaliniai interesai, kokia vizija, kokį ateities žmogų turime išugdyti. Labai svarbu, kad tas žmogus būtų pajėgus tausti, puoselėti ir kurti NACIONALINĘ KULTŪRĄ. Kurti <i>nacionalinį kompetencijų modelį</i>, ugdantį pilietį, gebantį aktyviai prisidėti prie nacionalinės kultūros tęstinumo ir plėtotės.</p>	<p>Rengiant Gaires remtasi šiais dokumentais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167: II prioriteto 2.1.1. darbas „Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo aplinkos ir turinio atnaujinimas, pritaikant įvairių ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, integruojant darnaus vystymosi, kūrybingumo, verslumo ir STEAM kompetencijas“. • Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1991 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. I-1489. • Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015. • Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745. • Bendrojo ugdymo mokyklos kaitos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. XIII-627. • Lietuvos mokslo ir inovacijų politikos kaitos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutarimu Nr. XII-2654. • Geros mokyklos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1309.

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
	<ul style="list-style-type: none"> • Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1309. <p>Aprašant ugdymo rezultatus, apie kultūrinę kompetenciją įgijusį mokinį sakoma, kad jis vertina save kaip Lietuvos kultūros paveldėtoją ir kūrėją, išpareigoja savo tautos ir krašto kultūros tęstinumui; pažįsta, analizuoja ir interpretuoja Lietuvos kultūros tradiciją ir dabartį. Gairėse nurodomos tarpdalykinės kultūrinio identiteto temos: Kultūros paveldas, Gimtoji kalba, Tradicijos gyvybingumas.</p>
<p>Neįtrauktas vertybinis ugdymas.</p> <p><i>Akcentuoti gebėjimų, ne žinių svarbą, skiriant pakankamą dėmesį vertybinių nuostatų formavimui, socialiniam emociniam ugdymui.</i></p>	<p>Gairėse nurodoma:</p> <p>30. Ugdomos vertybinės nuostatos ypač daug dėmesio skiriant šioms vertybėms: demokratijai, empatijai, orumui, atsakomybei, pasitikėjimui <...></p> <p>39. <...> Rengiant BP vadovaujama šiais kokybės kriterijais:</p> <p>vertybinis kryptingumas – mokymosi turinys skatina vertybinių nuostatų ugdymą: mokinyse kompetencijas ugdomi reikšminguose kontekstuose, priimdami vertybinėmis nuostatomis grindžiamus sprendimus ir įgyvendindami prasmingus pokyčius <...>.</p>
<p>Raštingumų sąvoka ir sąrašas, atsiradęs šalia kompetencijų, reikalauja raštingumo sąvokos apibrėžimo, paaiškinimų, argumentų ir pagrindimo dėl jų įvedimo bei santykio su bendrosiomis ir dalykinėmis kompetencijomis.</p>	<p>Raštingumo sąvokos ir raštingumų sąrašo atsisakyta. Ugdymo(si) rezultatai aprašomi per kompetencijas.</p>
<p>Trūksta įtikinamų argumentų, kodėl reikia keisti ar koreguoti Apraše (2017 m.) įvardytas bendrąsias kompetencijas.</p> <p>Koreguoti / patikslinti / papildyti / išgryninti kompetencijų sąrašą atsižvelgiant į Lietuvos kontekstą (pvz., emocinė ir socialinė, kultūrinė, pirmos pagalbos gaivinimo įgūdžiai ir kompetencijos, ES pažinimo kompetencija, programavimo, kūno kultūros arba fizinio ugdymo (pagal naująjį Sporto įstatymą) raštingumo), pateikti aiškius kompetencijų apibrėžimus ir sukurti realius kompetencijų vertinimo įrankius.</p>	<p>Gairėse nurodoma:</p> <p>26. Atnaujinant Bendrąsias programas:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stiprinti asmens vertybinių nuostatų, socialinių ir emocinių gebėjimų, pasitikėjimo savo galiomis, atsparumo, kūrybiškumo ugdymą; – sistemškai įtraukti pasitikėjimo, pagarbos ir pakantumo kitokiai nuomonei, pilietiškumo, demokratinio dialogo kultūros ir darnaus vystymosi nuostatų ugdymą; – mokomųjų dalykų turiniu ugdyti kompetencijas; <p>Aprašant kompetencijas kaip ugdymo ir ugdymosi rezultatus tikslinama, kaip kinta kompetencijos samprata; apibrėžtos kompetencijos dedamosios ir jų sąveika.</p> <p>30. Ugdomos <...> šios kompetencijos: socialinė ir emocinė, pažinimo, kūrybiškumo, pilietinė, kultūrinė, komunikavimo.</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p>Nėra loginio ryšio tarp Ugdymo rezultatų schemos (1 pav.) su prieš ją esančiu tekstu, todėl reikėtų aprašyti pateiktą schemą, kaip tai turėtų veikti. Atnaujinant Ugdymo turinio kompetencijų modelį įtraukti „<i>Vertybinis ugdymas</i>“ 1 pav. Ugdymo rezultatų schema“.</p> <p>Nepritariame ugdymo rezultatų schemai. Papildyti <i>charakterio bruožų</i> ugdymu.</p>	<p>Schemos atsisakyta. Peržiūrėtas kompetencijų sąrašas (žr. Gairių 30 punktą).</p>
<p>Reikia susieti 5 kompetencijas ir 8 raštingumus su 8 ugdymosi sritimis.</p>	<p>Raštingumų atsisakyta. Gairėse nurodoma, kad atnaujinant ugdymo turinį dėmesys sutelkiamas į kompetencijas, kurių plėtotė yra esminis ugdymo kokybės kriterijus, o BP pateikiamas mokymosi turinys sudaro sąlygas jas ugdytis.</p> <p>Žr. Gairių 41 punktą: „Siekiant išvengti ugdymo fragmentacijos, ugdymo(si) procese svarbu užtikrinti daugialypius ryšius tarp įvairių ugdymo sričių ir mokomųjų dalykų, realaus pasaulio ir kultūros reiškinių. Todėl siūloma į mokymo turinį prasmingai įtraukti tarpdalykines temas: asmens galios; kultūrinis identitetas ir bendruomeniškumas; darnus vystymasis* <...>.“</p>
<p>Ugdymo rezultatus reikia suprantamai pateikti plačiajai visuomenei ir ypač darbo pasauliui.</p>	<p>Numatomas BP atnaujinimo gairių aptarimas viešosiose konsultacijose, vyks susitikimai su tikslinėmis grupėmis. Visa informacija apie programų atnaujinimą (svarstomi dokumentai, numatomi renginiai) bus skelbiami svetainėje www.mokykla2030.lt (žr. 55 punktą).</p>
<p>Ugdyti <i>tarpdisciplinines</i> kompetencijas, ne atskirų dalykų žinias:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kritinis mąstymas. 2. Savarankiškumas ir atsakingumas. 3. Moralinis raštingumas. 4. Kūrybingumas. 5. Komunikacija ir bendradarbiavimas. 	<p>Gairėse <i>kritinis mąstymas</i> pateikiamas kaip pažinimo kompetencijos dalis; <i>savarankiškumas ir atsakingumas</i> – kaip socialinės emocinės kompetencijos dalis; <i>moralinis raštingumas</i> – kaip vertybinės nuostatos; <i>kūrybingumas</i> įeina į kūrybiškumo kompetenciją; <i>komunikacija ir bendradarbiavimas</i> – į komunikavimo kompetenciją.</p>
<p>Siūloma įtraukti EBPO gairėse ateities švietimui nurodytas tris svarbiausias transformuojančias kompetencijas: <i>naujos vertės kūrimo</i> (angl. <i>creating new value</i>), <i>įtampų ir dilemų derinimo</i> (angl. <i>reconciling tensions and dilemmas</i>) bei <i>atsakomybės prisiėmimo</i> (angl. <i>taking responsibility</i>).</p>	<p>Gairėse <i>naujos vertės kūrimas</i> įeina į kūrybiškumo kompetenciją; <i>įtampų ir dilemų derinimo</i> bei <i>atsakomybės prisiėmimas</i> – į socialinę ir emocinę bei pilietinę kompetencijas (žr. Gairių 32, 34, 35 punktus).</p>
<p>Įvardyti <i>skirtingų amžiaus tarpsnių kompetencijas</i>, kurios ugdomos tęstinumo principu.</p>	<p>Gairėse nurodyta, kad Programų įgyvendinimo rekomendacijose numatyta pasiekimų lygius iliustruoti pavyzdžiais; pateikti mokinio veiklos pavyzdžių, siejant su ugdymo(si) rezultatais – kompetencijų raiškos požymiais.</p>
<p>Atsižvelgiant į <i>asmeninių kompetencijų</i> svarbą ugdymo procese, prilyginti <i>savanorystę bei neformaliojo vaikų švietimo pasiekimus formaliajam švietimui</i>, taip akcentuojant savanoriškos veiklos svarbą, socialinę atsakomybę ir pilietiškumą.</p>	<p>Gairėse nurodyta, kad „formalioju ir neformalioju būdu įgytų pasiekimų įrodymus mokiniai privalo kaupti asmeniniame ugdymosi rezultatų aplanke“ (žr. 51 punktą).</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
3. SITUACIJOS ANALIZĖ IR ATNAUJINIMO UŽDAVINIAI	
3.1. Situacijos analizė	
<p>Remtis realiai Lietuvoje atliktais tyrimais, o ne tik ES. Jei tokių nėra, atlikti. Padaryti realią situacijos analizę. Atlikti išsamius tyrimus, analizuojančius pačias programas, kurti nacionaliniais prioritetais pagrįstą Lietuvos švietimo modelį ar kurti nacionalinę koncepciją, paremtą tautinės mokyklos koncepcija (minimi argumentai: nėra vieningos mokyklų sistemos, dalykų mokymosi nuoseklumo, programos perkrautos, temos dubliuosi, reikalaujama įgyvendinti pernelyg daug integruojamųjų programų). Analizuojant situaciją įvertinti, kaip esamų BP turinys koreliuoja su mokinių žinių lygio tyrimo užduočių turiniu (analizė reikalinga tinkamam naujo turinio formavimui).</p>	<p>Rengiant Gaires remtasi 2017 ir 2018 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaitomis. Yra daug veiksmų, kurie lemia mokinių pasiekimus, todėl negalima teigti, kad mokinių pasiekimai tiesiogiai priklauso tik nuo BP turinio kokybės.</p>
3.2. Atnaujinimo uždaviniai	
<p>BP parengti kaip aiškias gaires mokytojui, mažinti temų skaičių programose (tai pačiai temai mokyti skirti didesnę valandų skaičių – siekti gilesnio įsisavinimo), leisti mokykloms, mokytojams savarankiškai planuoti dalį ugdymo turinio, jau pagrindiniame ugdyme numatyti galimybę mokiniui pasirinkti mokomuosius dalykus, ko nors mokantis ne mokykloje – būti atleistam nuo tų pamokų mokykloje (teisę spręsti suteikiant mokinio tėvams).</p>	<p>Gairėse numatoma, kad mokymosi turinio apimtys bus pateikiamos išskiriant privalomą dalyko turinį (apie 70 proc.) ir pasirenkamą turinį (apie 30 proc.), kurį mokytojas parenka derindamasis su kitais mokytojais ir atsižvelgdamas į mokyklai aktualų kontekstą. Galimybė mokiniui ko nors mokantis ne mokykloje būti atleistam nuo tų pamokų mokykloje yra numatoma ugdymo planuose.</p>
<p>Tiksliau apibrėžti ugdymo turinį, daryti jį lankstesnį, vengti perkrovimo. Programos turi atitikti šiuolaikinės mokyklos poreikius. Siaurinti BP apimtį ir turinį.</p>	<p>Gairėse numatoma, kad rengiant BP vadovaujamosi šiais kokybės kriterijais: dermė – ugdymo tikslai, uždaviniai, mokymosi turinys, ugdomosios veiklos ir rezultatų vertinimas suderinti tarpusavyje. Užtikrinama įvairių ugdymo sričių ir dalykų mokymosi turinio tarpusavio (horizontali) ir tarp skirtingų mokymosi metų / koncentrų (vertikali) dermė.</p>
<p>Mokymą priartinti prie <i>realaus gyvenimo aktualijų</i>. Pamokų <i>turinyje ir metoduose atspindėti realybę</i>.</p>	<p>Gairėse numatoma, kad rengiant BP vadovaujamosi šiais kokybės kriterijais: dinamiškumas – mokymosi turinyje atskleidžiama nuolatinė tikrovės ir jos pažinimo rezultatų (sampratų, teorijų, idėjų) kaita, plečiant ir gilinant pasaulėvaizdį ir atveriant ateities perspektyvą. kontekstualumas – mokymosi turinys siejamas su kontekstais, kurie mokinių motyvuotą aktyviam pažinimo procesui ir mokymosi rezultatų pritaikymui; į programų turinį įtraukiamos ir tarpdalykinės temos, atitinkančios mokomojo dalyko uždavinius ir specifiką.</p>
<p><i>Stiprinti mokymo individualizavimą</i>, atsižvelgiant į skirtingų mokinių poreikius, stiprinti ugdymo turinio integraciją. Mokiniai turėtų išmokti taikyti tai ką išmoko ir tai, ką jau mokėjo.</p>	<p>Gairėse numatoma, kad rengiant BP vadovaujamosi šiais kokybės kriterijais: nuoseklumas – mokymosi turinio seka grindžiama ugdymo uždaviniais, atitinkamų mokslų akademinė logika ir atsižvelgiant į mokinio jau pasiektus mokymosi rezultatus, taip pat amžiaus tarpsnių ypatumus.</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
	integralumas – stiprinamas įvairių mokomųjų dalykų turinio tarpusavio ryšys, siekiant padėti mokiniui formuotis vientisą pasaulėvaizdį.
Ugdymo programos padaryti mokytojams naudingą įrankiu.	Gairėse nurodyta (žr. 48 punktą), kad bus rengiamos BP įgyvendinimo rekomendacijos, kuriose numatyta: <ul style="list-style-type: none"> • pasiekimų lygius iliustruoti pavyzdžiais; • atskleisti tarpdalykinių temų jungtis su ugdymo sritimi ir mokomaisiais dalykais; • pateikti mokinio veiklos pavyzdžių, siejant su ugdymo(si) rezultatais – kompetencijų raiškos požymiais; • pateikti siūlymų dėl darbo su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, įskaitant gabių vaikų ugdymą, sugrįžusių iš užsienio vaikų ugdymą, mokinių, turinčių įvairių kalbinių poreikių, ugdymą ir kt.
Integruojamąsias programas tikslingiau suderinti ir integruoti į mokomuosius dalykus.	Gairėse numatoma, kad Pasipriešinimo istorijos programa, Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos programa, Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa, Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa, Medijų ir informacinis raštingumas, Finansinis raštingumas, Antikorupcinis ugdymas, Nacionalinio saugumo, globalaus švietimo, Intelektinės nuosavybės, Europos Sąjungos aktualijos bus integruojamos į turiniu susijusių mokomųjų dalykų BP, o Mokymosi mokyti, Komunikavimo, Darna vystymosi, Sveikatos ir gyvenimo įgūdžių, Kultūrinio sąmoningumo integruojamosiose programose numatyti mokinių pasiekimai bus siejami su numatytomis ugdyti kompetencijomis ir pateikiami ugdymo rezultatų aprašuose (žr. 42 ir 43 punktus).
Vienas iš pagrindinių bendrųjų visos ugdymo turinio kaitos uždavinių – <i>paversti BP realiai veikiančiu dokumentu</i> . Pvz., VBE programose neturėtų likti atskiro turinio, o tik techninės detalės – užduočių tipai, paskirstymo principai, vertinimo taisyklės ar pan. Egzamino teminis turinys – bendrosiose programose įtvirtintas turinys.	Gairėse numatoma, kad atnaujintos BP bus taikomos ugdymo procesui organizuoti, vertinti mokinių pažangą ir pasiekimus, įvertinti mokinio mokymosi pasiekimus baigiant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąją programą (žr. 49 punktą).
3.3. Pertvarkos uždaviniai	
Stiprinti socialinių ir emocinių gebėjimų ugdymą integruojant į ugdymo sričių ir dalykų turinį. <i>Ugdyti emocinį intelektą, jausmų kultūrą.</i>	Gairėse numatoma, kad BP pateikiamas mokymosi turinys sudaro sąlygas ugdytis minėtas kompetencijas. Į ugdomų kompetencijų sąrašą įtraukta socialinė ir emocinė kompetencija.
Stiprinti gabių, talentingų vaikų ugdymą, teikti kryptingą ir profesionalią pagalbą visiems specialiujų poreikių mokiniams.	Gairėse nurodoma, kad BP įgyvendinimo rekomendacijose numatyta pateikti siūlymų dėl darbo su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, įskaitant gabių vaikų ugdymą, sugrįžusių iš užsienio vaikų ugdymą, mokinių, turinčių įvairių kalbinių poreikių, ugdymą ir kt. (žr. 48 punktą)

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
Sukurti kompetencijų vertinimo įrankius, tobulinti brandos egzaminų sistemą, suderinti brandos egzaminų ir vidurinio ugdymo programas.	Gairėse numatoma atsakyti PUPP ir Brandos egzaminų programų, vertinant naudotis BP (žr. 53 punktą).
Tobulinti mokyklų infrastruktūrą (mokyklose būtų įrengtos šiuolaikinius reikalavimus atitinkančios kompiuterizuotos darbo vietos mokiniams, laboratorijos, sudaromos sąlygos visoms ugdymo įstaigoms (ir kaimo), leidžiančios naudotis kolegijų, universitetų ir kitų įstaigų laboratorijomis). Didinti finansavimą kokybiškam ugdymo(si) organizavimui, pavyzdžiui, mokymuisi netradicinėse erdvėse (edukacinės išvykos, ne mokykloje ir pan.) ir kitomis formomis (projektinės veiklos, tiriamieji darbai ir pan.), šiuolaikinių mokymosi medžiagų ir priemonių įsigijimui, laboratorijų įsteigimui. Užtikrinti, kad <i>mokyklose būtų įrengtos šiuolaikinius reikalavimus atitinkančios laboratorijos</i> , kuriose galima būtų atlikti gamtamokslinius tyrimus.	Gairėse nurodyta, kad siekiant sėkmingai įgyvendinti atnaujintas BP „bus siekiama užtikrinti galimybę naudotis tinkamomis mokymo(si) priemonėmis. Numatyta atnaujinti esamas ir kurti naujas mokymo(si) priemones. Renkantis mokymo(si) priemones bus konsultuojamasi su pedagogais, atsižvelgiama į mokyklų poreikius.“ (žr. 52.7 punktą) Dėl galimybių naudotis kolegijų, universitetų ir kitų įstaigų laboratorijomis pasirašoma mokyklos ir atitinkamos įstaigos bendradarbiavimo sutartis. Ši praktika jau sėkmingai taikoma Lietuvos mokyklose. Dėl finansavimo didinimo reikalingi politiniai ir steigėjo sprendimai, tai nėra BP atnaujinimo gairių objektas.
Sukurti profesionalios pagalbos mokyklai sistemą, laiku parengti ir pateikti pavyzdinius dokumentus, įrankius, priemones, kurias mokykla galėtų pritaikyti pagal savo poreikius. Sukurti ir išbandyti mokyklose <i>kompetencijų vertinimo modelius, įrankius</i> . Teikti mokykloms pagalbą kuriant kompetencijų vertinimo modelius.	Gairėse numatoma, kad BP įgyvendinimo rekomendacijose bus pateikiami keturių pasiekimų lygių požymiai, iliustruoti užduotimis bei atliktais ir įvertintais mokinių darbais, ir kompetencijų raidos požymiai; parengiamos rekomendacijos ir pavyzdžiai, kaip pritaikyti BP įvairių ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, įskaitant gabių vaikų ugdymą, sugrįžusiųjų iš užsienio ugdymą, mokinių, turinčių įvairių kalbinių poreikių, ugdymą ir kt.
Siūlome <i>išbraukti</i> šį pertvarkos uždavinį: „Įgyvendinti ugdymo programų <i>struktūros pokyčius</i> (mokymosi laiko, programų trukmės pokyčiai)“	Programų trukmės pokyčių atsisakyta.
Skatinti ne tik mokyklų, bet ir mokinių, jų tėvų savarankiškumą ir atsakomybę formuojant kiekvieno mokinio poreikius atitinkantį ugdymo turinį.	Gairėse nurodyta, kad siekiant sėkmingai įgyvendinti atnaujintas BP svarbi „į mokymąsi ir bendruomeniškumą orientuota mokyklos kultūra, todėl numatoma stiprinti mokyklų vadovų kompetencijas vadovauti ugdymo turinio įgyvendinimui mokykloje, telkti profesines bendruomenes kartu mokytis ir dirbti, stiprinti ryšius su mokyklų steigėjais ir socialiniais partneriais“ (žr. 52.5 punktą).
<i>Atsisakyti privalomų brandos egzaminų</i> , paliekant galimybę mokiniams rinktis.	Gairėse nurodoma, kad yra numatyta koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį ir reikalavimus vidurinio ugdymo programai baigti (žr. 47 punktą).
<i>Pasirinkimo galimybės</i> galėtų atsirasti jau <i>pagrindiniame ugdyme</i> .	Gairėse numatyta, kad viso mokymosi turinio apimtys bus pateikiamos išskiriant privalomą dalyko turinį (apie 70 proc.) ir pasirenkamą turinį (apie 30 proc.), kurį parenka mokytojas derindamasis su kitais mokytojais ir atsižvelgdamas į mokyklai aktualų kontekstą. Kitos pasirinkimų galimybės nurodomos Bendruosiuose ugdymo planuose ir numatomos mokyklų ugdymo planuose.

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
4. BENDRŲJŲ PROGRAMŲ SANDARA	
Parengti tinkamą programos teorinį pagrindimą (nėra aiški nei struktūra, nei sudedamosios dalys).	Gairėse išvardyti ir aprašyti BP rengimo kokybės kriterijai (38 punktas), aprašyta ir išskleista BP struktūra ir sudedamos dalys (44 punktas).
Detalizuoti, sukonkretinti ir siaurinti ugdymo turinį.	Gairėse nurodyti veiksmai atnaujinant BP (26 punktas): <ul style="list-style-type: none"> • mokomųjų dalykų turiniu ugdyti kompetencijas ir šiuolaikiniam gyvenimui reikalingus gebėjimus; • prasmingai įtraukti aktualų turinį, skirtą ugdyti mokinių kompetencijas; • įtvirtinti sąsajas tarp pakopų, ugdymo sričių ir dalykų; • užtikrinti dermę tarp ugdymo tikslų, turinio įgyvendinimo ir pasiekimų vertinimo.
Atsisakyti visų integruojamų programų, nes šis turinys privalo būti atskleistas atnaujintose programose.	Gairėse nurodyta, kad integruojamųjų programų turinys bus pateikiamas turiniu susijusių dalykų BP arba numatyti mokinių pasiekimai bus siejami su kompetencijomis ir pateikiami ugdymo rezultatų aprašuose (žr. 42, 43 punktus); siūlomos tarpdalykinės temos (žr. 41 punktą).
Aprašant ugdymo rezultatus išryškinti vertybes.	Atsižvelgta – žr. Gairių 30 punktą.
Būtina pristatyti švietimo bendruomenei Gairėse minimus dokumentus (pvz., 4K, kaupiamojo vertinimo samprata, kompetencijų ir raštingumų apibrėžimai) ir dėl jų susitarti.	Gairėse šie dokumentai nėra minimi.
Pagrįsti ugdomų bendrųjų kompetencijų, dalykinių kompetencijų ir raštingumų santykį (tai svarbu 1 schemos supratimui); pateikti raštingumo sąvokos apibrėžimą. Aiškiai atskirti dalykinį raštingumą ir transversalias kompetencijas, kurios peržengia dalyko ribas.	Gairėse raštingumo sąvokos atsisakyta, bet nurodoma, kad mokomojo dalyko turinys sudaro sąlygas ugdytis kompetencijas (žr. 39 punktą). Atsižvelgiant į švietimo būklės tyrimus, ugdymo mokslų tendencijas, tarptautinių organizacijų rekomendacijas ir užtikrinant kompetencijų ugdymo tęstinumą, Gairėse yra išskirtos 6 kompetencijos (žr. 31 punktą) ir atskleistas jų turinys (žr. 32–37 punktus).
Tikslinti BP rengimo (atnaujinimo) principus.	Gairėse nurodyta, kad BP atnaujinamos vadovaujantis Švietimo įstatyme įtvirtintais švietimo sistemos principais (žr. 8 punktą).
Parengti išsamią kokybišką atnaujintas BP lydinčią (metodinę) medžiagą, pateiktą patogiu skaitmeniniu formatu.	Gairėse numatyta, kad planuojama parengti Programų įgyvendinimo rekomendacijas (žr. 48 punktą).
4.1. Ugdymo sritys ir dalykai	
Papildyti dalykų programas šiuolaikiniu turiniu, daugiau dėmesio skirti skaitmeninio, finansinio raštingumo ugdymui.	Gairėse nurodyti veiksmai atnaujinant BP (26 punktas): <ul style="list-style-type: none"> • mokomųjų dalykų turiniu ugdyti kompetencijas ir šiuolaikiniam gyvenimui reikalingus gebėjimus; • prasmingai įtraukti aktualų turinį, skirtą ugdyti mokinių kompetencijas.

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
Sudaryti daugiau pasirinkimo galimybių gilinant mokymosi personalizavimą.	Atsižvelgta – žr. Gairių 44.3 ir 47 punktus.
Integruoti ugdymo turinį siejant su realiu gyvenimu, įvairiais kontekstais (pvz., sujungti ekonomikos, etikos, pilietinio ugdymo disciplinas ir pasiūlyti naują socialinio sąmoningumo ugdymo modulį).	Siūlymas skirtas BP rengėjams.
Įtraukti į bendrojo ugdymo programos turinį antropologijos ir sociologijos dalyką kaip dalį socialinio ugdymo srities.	Siūlymas skirtas BP rengėjams.
Į bendrojo ugdymo programas plačiau integruoti švietimo apie Europos sąjungą bei globaliojo pilietiškumo aspektus.	Siūlymas skirtas BP rengėjams.
Išplėsti pilietiškumo ugdymo laikotarpį apimant 8-11 klases, tam skiriant fiksuotą kiekį valandų, o žemesnėse klasėse pilietiškumą integruojant į kitus mokomuosius dalykus. Pilietiškumo ugdymo disciplinai (taip pat kitoms socialinių mokslų disciplinoms tokioms, kaip ekonomika, teisė ir psichologija) rekomenduojama gairėse numatyti sukurti praktinio ugdymosi modelį.	Siūlymas skirtas BP rengėjams.
Informacines technologijas dėstyti visose klasėse nuo 1 iki 10; sugrąžinti privalomą informacinių technologijų mokymą 11–12 klasėse.	Gairėse numatyta informatikos privalomai mokytis nuo 1 iki 10 klasės (žr. 46 punktą); koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį (žr. 47 punktą).
Į pradinių klasių dalykus integruoti arba įvesti dalyką „filosofija vaikams“.	Gairėse filosofijos siūloma mokytis nuo 11 klasės (žr. 46 punktą).
II užsienio kalbą privalomai pradėti mokytis nuo V klasės, II užsienio kalbai skirti tiek pat valandų kaip ir pirmajai.	Gairėse numatyta, kad II užsienio kalbos pradama mokytis nuo V klasės (žr. 46 punktą).
Užtikrinti 8 ugdymo sričių mokomųjų dalykų programų įgyvendinimą viduriniame ugdyme, tačiau sudaryti laisvesnes jų pasirinkimo galimybes t. y. nustatyti tik privalomus dalykus (pvz., lietuvių kalba, užsienio kalba, matematika), o visus kitus dalykus leisti mokiniams pasirinkti laisvai, neįsprendžiant jų į ugdymo sričių ir minimalaus dalykų skaičiaus rėmus.	Gairėse numatyta koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį (žr. 47 punktą), tačiau nėra susitarta dėl privalomų dalykų (dalykų branduolio).
Nepritariama mechaniškam dalykų integravimui (matematikos, informacinių technologijų ir technologijų).	Gairėse skiriamos šios ugdymo sritys: matematinis ugdymas, informatikos ugdymas ir technologinis ugdymas (žr. 40 punktą).
Abejojama dėl integruoto gamtos mokslo kurso reikalingumo (siūlomi įvairūs variantai). Siūlome išlaikyti esamą gamtos mokslų kursų dėstymo sistemą (atskiri dalykai) su galimybe mokykloms pačioms nuspręsti, kaip dėstyti gamtos mokslus – integruotai ar atskirai.	Integruotas gamtos mokslo kursas (Gairėse – Gamtos mokslai) numatytas kaip alternatyva (žr. 46 punktą).

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
Įvesti privalomą antrosios užsienio kalbos mokymą nuo 5 klasės.	Gairėse numatyta koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį, kuris turėtų užtikrinti mokiniams daugiau galimybių renkantis mokomuosius dalykus ir jų mokymosi apimtį, tikslingai plečiant žinias ir gebėjimus pagal projektuojamą akademinę ir profesinę karjerą, puoselėti ir auginti savo polinkius, stiprybes ir talentus (žr. 47 punktą).
Įvesti privalomą antrosios užsienio kalbos mokymą viduriniame ugdyme.	Gairėse numatyta koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį (žr. 47 punktą).
4.2. Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimas	
Siūloma orientuotis į individualią pažangą ir aprašomąjį vertinimą.	Atsižvelgta – žr. Gairių 50–55 punktus.
Nepritariama pasiekimų vertinimui lygiais (dešimtbalės sistemos pažymys motyvuoja ir yra aiškiai suprantamas ir mokiniams, ir tėvams). Paaiškinti 4 pasiekimų lygių sąsajas su 10 balų vertinimo sistema. Atsisakyti vertinimo lygiais šių dalykų: kūno kultūra, dailė ir technologijos, muzika.	Gairėse numatyta daug dėmesio skirti mokinių pasiekimų vertinimo pokyčiams; konsultuojantis su Bendrųjų programų rengėjais, kitais nacionaliniais ir tarptautiniais ekspertais, koreguoti Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programoms baigti privalomus reikalavimus, parengti mokinių pasiekimų vertinimo kaitos planus ir reikiamas priemones kaitai įgyvendinti (žr. 52.6 punktą).
Siūloma sukurti kompetencijų vertinimo įrankius, susieti formaliuoju ir neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų vertinimą.	Atsižvelgta – žr. Gairių 53, 55 punktus.
Siūloma patikslinti kaupiamojo vertinimo apibrėžimą, numatant į jį įtraukti neformaliu ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų pripažinimą. Siūloma pradinėse klasėse atsisakyti įsivertinimo ir atsisakyti specialiųjų poreikių mokinių vertinimo.	Gairėse kaupiamojo vertinimo apibrėžimas nėra patikslintas, tačiau nurodoma, kad formaliuoju ir neformaliuoju būdu įgytų pasiekimų įrodymai bus įskaitomi baigiant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą (žr. 55 punktą).
5. Kokie veiksniai padėtų siekti geresnių mokinių pasiekimų ir didintų mokymosi motyvaciją:	
5.1. Ankstesnė (priešmokyklinio ugdymo nuo 5 metų, pirma klasė nuo 6 metų) privalomo ugdymo pradžia	
<i>Pateikti 36 pasiūlymai (4 pritaria, 23 nepitaria, 9 pritaria su sąlyga).</i>	Sprendimo dėl privalomo ugdymo ankstinimo nėra. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM) 2018 m. kovo 26 d. Švietimo įstatymo keitimo projektą dėl priešmokyklinio ir pradinio ugdymo ankstinimo pateikė Seimo kanceliarijos Švietimo ir mokslo komitetui. Komitetas, išanalizavęs pateiktą informaciją bei įvertinęs valstybės finansines galimybes, dėl sklandžių ugdymo ankstinimo galimybių suabejojo ir sprendimai dėl tolesnio Švietimo įstatymo keitimo nebuvo priimti. Todėl galimybių tęsti ugdymo ankstinimo įteisinimą nėra, lėšos šiam veiksmui įgyvendinti nėra numatytos (2020–2022 m. m. iš valstybės biudžeto ugdymo ankstinimui reikėtų apie 58 mln. eurų). Tačiau yra sudaryta galimybė tėvams (globėjams) 5 metų vaiką leisti ugdytis pagal priešmokyklinio ugdymo programą ir tada kitais metais 6 metų vaiką leisti ugdytis pagal pradinio ugdymo programą.

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
5.2. Ilgesnis (5 metų) pradinis ugdymas	
<i>Pateikti 37 pasiūlymai, iš kurių 29 nepitaria, 8 pritaria iš dalies.</i>	Nuspręsta šiame etape ugdymo programų trukmės nekeisti. Šis klausimas bus sprendžiamas atlikus reikalingus tyrimus, įvertinus tokių pokyčių poreikį, naudą ir tam reikalingus resursus. ŠMSM Švietimo struktūrinės reformos programos Priežiūros grupės posėdžio, vykusio 2019 m. birželio 10 d., nutarime sakoma: „Mokyklų struktūros diskusijas atidėti, susikonsultuoti į ugdymo turinio pertvarką esamai mokyklų struktūrai“.
5.3. Ilgesnis (3 metų) vidurinis ugdymas	
<i>Pateiktas 31 pasiūlymas, iš jų 8 nepitaria, kiti pritaria su įvairiomis išlygomis.</i>	Nacionaliniu lygiu nuspręsta nekeisti šiuo metu galiojančių ugdymo programų trukmės dėl išteklių (finansinių, žmogiškųjų ir kt.) stygiaus ir dėl būtino mokyklų struktūros keitimo.
5.4. Nuo 10 iki 30 proc. savarankiškai mokyklos planuojamas ugdymo turinys ir jo įgyvendinimas (išvardinkite tris prioritetus, kuriems jūsų mokykla skirtų šį laiką)	
<p><i>Pateikta 29 pasiūlymai, iš jų 24 pritariantys, 4 nepritariantys bei 1 atsakymas neatitinka klausimo.</i></p> <p><i>Pritariantys savarankiškam nuo 10 iki 30 proc. mokyklos planuojamam ugdymo turiniui akcentuoja, jog ugdymo turinys privalo būti formalizuotas ugdymo programų baigimo dokumentuose, išvardija dalykus, tokius kaip menai, sportas, verslumas, socializacija, technologijos, IKT ir Ekonomika, IT, humanitariniai mokslai, turizmas ir mityba, verslas ir vadyba, technologijos ir menai, aerobika, kita pasirinkta sporto šaka, informacinės technologijos, psichologija ir kt. Daugiau dėmesio galėtų skirti socialinių emocinių kompetencijų ugdymui, sveikatos ugdymui, finansinio raštingumo ugdymui, gamtamoksliniam ugdymui, sveikai gyvensenai, kalbiniam ugdymui, emocinio intelekto ugdymui, gabijų mokinių ugdymui, mokinių, turinčių mokymosi spragų, ugdymui, inžinerinio ugdymo plėtojimui. Akcentuoja leidimą dalį turinio kurti pačioms mokykloms, mokytojams; pabrėžia, jog turi būti bendri susitarimai, dokumentai nacionaliniu lygmeniu bei akcentuoja mokinio brandos vertinimo kaitą, tai, kad svarbu išlaikyti 8 ugdymo sričių mokomųjų dalykų programų įgyvendinimą; siūlo, kad vidurinio ugdymo metu mokinyt šį laiką galėtų išnaudoti giminingo dalyko integracijai, jei besimokant (atliekant brandos darbą) paaiškėtų, jog reikalingos geresnės kito dalyko kompetencijos.</i></p> <p><i>Nepritariantys savarankiškam nuo 10 iki 30 proc. mokyklos planuojamam ugdymo turiniui akcentuoja, jog BP yra skirtos apibrėžti ir užtikrinti vienodą ugdymo turinį visose Lietuvos mokyklose; kiti akcentuoja, jog niekaip nepavyks subendrinti visų mokyklų vienodų kryptių, visur didesnis dėmesys skiriamas dalykams, iš kurių yra egzaminai; ne daugiau 10 proc., nes bus problemų keičiant mokyklą.</i></p>	<p>Atnaujintame Gairių projekte išliko nuostata, kad apie 30 proc. dalyko ugdymo turinio kuria mokytojas. Gairių 51 punkte nurodoma, kad „mokymosi turinio apimtys pateikiamos išskiriant privalomą dalyko turinį (apie 70 proc.) ir pasirinktą turinį (apie 30 proc.), kurį parenka mokytojas, derindamas su kitais mokytojais ir atsižvelgdamas į mokyklai aktualų kontekstą.“</p> <p>Peržiūrėtas bendrųjų kompetencijų sąrašas (žr. Gairių 31 punktą) ir iš naujo apibrėžta socialinė ir emocinė kompetencija (žr. Gairių 32 punktą), apimanti daugumą siūlomų aspektų. Gairėse nurodoma, kad kiti pasiūlymuose minimi aktualūs turinio elementai bus siejami su numatytais ugdyti kompetencijomis ir pateikiami ugdymo rezultatų aprašuose.</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p><i>Atsakęs ne į temą</i> asmuo nekalba apie savarankišką ugdymo turinį, o neigia namų darbų prasmę ir reikšmę.</p>	
<p>5.6. Tarpdalykinės integracijos plėtojimas (kokios pagalbos reikėtų jūsų mokyklai?)</p>	
<p><i>Pateikta 40 siūlymų tarpdalykinės integracijos plėtojimui šiais aspektais:</i></p> <p><i>Ugdymo turinio formavimo aspektu</i> – formalus ir neformalus ugdymo dermė (2 pasiūlymai). Formaliojo ir neformaliojo ugdymo dermė argumentuojama vaikų užimtumo organizavimu ir teikiami siūlymai formaliu ir neformaliu būdu įgyjamų kompetencijų įskaitymui. Siūloma mažinti ugdymo turinio apimtį ir išlaikyti ugdymo turinio dermę tarp visų ugdymo pakopų (priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ir vidurinis).</p> <p><i>Temų dermės aspektu</i> (14 pasiūlymų). Siūloma tarpusavyje suderinti dalykų programas, suderinti skirtingų dalykų (dalykų sričių) temas, nedubliuojant pasikartojančių temų – argumentuojama laiko, skirto mokymuisi, optimizavimu ir galimybe detaliau nagrinėti medžiagą. Atkreipiamas dėmesys į derinimo poreikį tarp mokymosi sričių, dalykų ir klasių. Siūloma įtraukti integruojamas programas į dalykų ugdymo turinį, kad nereikėtų nieko papildomai integruoti (3 komentarai), stiprinti tarpdalykinę integraciją (1 komentaras). Tačiau kitu atveju pareiškama, kad rimtų abejonių kelia giluminio mokymosi galimybė ir kokybė integruojant mokomuosius dalykus (pvz., gamtos mokslus), pateikiamas integruoto gamtos kurso mokymosi pavyzdys ir teigiama, kad toks mokymas nevestų į „giluminę integraciją“ (1 komentaras).</p> <p><i>Ugdymo turinio organizavimo aspektu</i> (6 pasiūlymai). Siūloma numatyti sąlygas mokyklos ir / arba mokytojo savarankiškumui ir pasirinkimo galimybėms mokytis integruotai, rinktis ugdymo turinio formavimo strategijas, siekiant formuoti tarpdisciplinines kompetencijas, kurios gyvenime yra tiesiogiai pritaikomos ir naudingos, padedant mokiniams susiformuoti visuminį požiūrį. Siūloma sudaryti sąlygas mokiniams rinktis, ko mokytis; siūloma užtikrinti mokinių ilgalaikių projektų įgyvendinimą mokykloje. Tikimasi, kad programose aprašyti integraciniai saitai bus realūs ir produktyviai veikiantys bei kūrybiškai įgyvendinami kasdieniame darbe.</p> <p><i>Ugdymo turinio diegimo aspektu</i> – pagalba mokytojams (11 pasiūlymų). Siūloma vykdyti mokymus, parengti tarpdalykinės integracijos plėtojimui reikalingus įrankius – tinkamas priemones, metodinę medžiagą, suderintą su ugdymo</p>	<p>Gairėse nurodoma, jog „formalioju ir neformalioju būdu įgytų pasiekimų įrodymus mokiniai privalo kaupti asmeniniame ugdymosi rezultatų aplanke. Šie įrodymai bus įskaitomi baigiant pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą“ (žr. 51 punktą).</p> <p>Gairių 39 punkte suformuluoti BP kokybės kriterijai, vienas iš jų – integralumo: „...stiprinamas įvairių mokomųjų dalykų turinio tarpusavio ryšys, siekiant padėti mokiniui formuotis vientisą pasaulėvaizdį.“</p> <p>Gairių 42 ir 43 punktuose nurodoma, kad integruojamosios programos ir gyvenimo aktualijos yra integruojamos į turiniu susijusių mokomųjų dalykų BP, siesis su numatytomis ugdyti kompetencijomis ir bus pateiktos ugdymo rezultatų aprašuose. Gairių 44.2. ir 44.3. punktuose nurodoma, jog rengiant dalyko BP reikia siekti dermės ir integralumo dalyko viduje, tarp srities ir kitų mokomųjų dalykų. Be to, mokomųjų dalykų programose bus apibrėžiamos integruojamos pasirenkamos tarpdalykinės temos.</p> <p>Gairių 48 punkte nurodoma, jog rengiamose BP įgyvendinimo rekomendacijose bus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atskleistos tarpdalykinių temų jungtys su ugdymo sritimi ir mokomaisiais dalykais; • pateikta mokinio veiklos pavyzdžių, siejant su ugdymo(si) rezultatais – kompetencijų raiškos požymiais; • pateikta siūlymų dėl darbo su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, įskaitant gabių vaikų ugdymą, sugrįžusių iš užsienio ugdymą, mokinių, turinčių įvairių kalbinių poreikių, ugdymą ir kt. <p>Gairių 50 punkte nurodoma, kad kiekvienos ugdymo programos baigimui numatomi privalomi ilgalaikiai asmeniniai ir grupiniai projektiniai darbai. Projektinių darbų rengimo aprašai bus pateikiami BP įgyvendinimo rekomendacijose.</p> <p>Gairių 52.5. punkte teigiama, kad sėkmingam atnaujintų BP įgyvendinimui svarbu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mokytojų profesinis pasirengimas, todėl numatyta sudaryti sąlygas mokytojams plėtoti kompetencijas, reikalingas dirbti pagal atnaujintas BP; • į mokymąsi ir bendruomeniškumą orientuota mokyklos kultūra, todėl planuojama stiprinti mokyklų vadovų kompetencijas vadovauti ugdymo turinio

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p>programomis, integruotų pamokų pavyzdžių. Atkreipiamas dėmesys į tokių mokymų kokybės klausimą.</p> <p><i>Ugdymo turinio medžiagos rengimo optimizavimo aspektu</i> – siūloma užtikrinti BP ir lydinčiosios medžiagos <i>rengimo</i> dermę (3 pasiūlymai), vadovautis ugdymo sisteminimo principu. Argumentuojama, jog nėra vienodų (universalių) nuorodų ir bendrų strategijų mokykloms, kaip plėtoti integraciją. Kaip problema įvardintas suderinamumo trūkumas, kai BP ir metodinę medžiagą rengia skirtingi autoriai.</p> <p>Prašoma ir <i>finansinės paramos</i> (3 siūlymai): klasių-laboratorių kūrimui, argumentuojant informacinių ir komunikacinių technologijų prioritetu, atkreipiant dėmesį į priemones, skirtas įsigyti pradiniam ugdymui, priežiūros specialistų trūkumą.</p> <p><i>Be argumentų pateiktas</i> bendras vieno rajono 14 bendrojo ugdymo mokyklų direktorių pavaduotojų ugdymui siūlymas nepritarti tarpdalykinės integracijos plėtojimui.</p>	<p>įgyvendinimui mokykloje, telkti profesines bendruomenes kartu mokytis ir dirbti, stiprinti ryšius su mokyklų steigėjais ir socialiniais partneriais. Numatyta kiekvienoje savivaldybėje suformuoti vadovų, steigėjų atstovų ir švietimo centro atstovų komandas, kurie galėtų konsultuoti visas rajono mokyklas ugdymo turinio įgyvendinimo klausimais.</p> <p>Gairių 52.7. punkte teigiama, kad atnaujinant BP bus siekiama užtikrinti galimybę naudoti tinkamas mokymo(si) priemones. Taip pat numatyta atnaujinti esamas ir kurti naujas mokymo(si) priemones. Renkantis priemones bus konsultuojamasi su pedagogais, atsižvelgiama į mokyklų poreikius.</p>
5.7. Vidurinio ugdymo programos privalomų dalykų skaičiaus mažinimas	
<p>Pateikti 22 siūlymai Vidurinio ugdymo programos privalomų dalykų skaičiaus mažinimo klausimu.</p> <p><i>Mažinimui nepritariama</i> 13 atvejų iš 22, atkreipiant dėmesį į pasirengimo ateities profesijoms poreikį, skirtingų dalykų reikšmę, nuoseklaus mokymosi svarbą, visapusiškos asmenybės ugdymo poreikį ir dalykų skaičiaus mažinimo galimybes pagrindiniame ugdyme, taip pat teigiama, kad sumažinus vidurinio ugdymo programos privalomų dalykų skaičių, vidurinis išsilavinimas prarastų prasmę.</p> <p><i>Mažinimui pritariama</i> 9 atvejais iš 22. Pritariant Vidurinio ugdymo programos privalomų dalykų skaičiaus mažinimui, 5 siūlymai siejami su rekomendacija didinti mokinių pasirinkimo galimybes; 4 siūlymai – argumentuojant mokinių galimybėmis mokytis „ne į plotį, bet į gylį“, didinti patrauklaus laiko mokykloje kiekį. Mažinti ne privalomų dalykų, bet papildomų/prevencinių/ integruojamų programų skaičių (2 komentarai). Mažinant ugdymo turinio apimtį, integruoti gamtos mokslų dalykus, likusį laiką skirti papildomų programų moduliams (SLURŠ, Pilietinio ir tautinio ugdymo ir kt.) (1 komentaras). Mažinti nustatant 3 privalomus dalykus ir atsisakant privalomai pasirenkamų dalykų pagal atskiras dalykų sritis, sudarant galimybę juos pasirinkti laisvai (1 komentaras).</p>	<p>Gairėse numatyta koreguoti vidurinio ugdymo programos organizavimo modelį:</p> <ul style="list-style-type: none"> • privalomų ir pasirenkamų dalykų skaičių; • privalomų ir pasirenkamų dalykų mokymosi lygius; • reikalavimus vidurinio ugdymo programai baigti; • parengti programų vykdymo moduliais aprašą. <p>Naujas modelis turėtų užtikrinti mokiniams daugiau galimybių renkant mokomuosius dalykus ir jų mokymosi apimtį, tikslingai plečiant žinias ir gebėjimus pagal projektuojamą akademinę ir profesinę karjerą, puoselėti ir auginti savo polinkius, stiprybes ir talentus (žr. Gairių 47 punktą).</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p>5.8. Vidurinio ugdymo programos laisvai pasirenkamų dalykų skaičiaus didinimas</p> <p>Pateikta 14 pasiūlymų, iš kurių 8 pritarimai didinti laisvai pasirenkamų dalykų skaičių, 1 pasiūlymas didinti laisvai pasirenkamų dalykų skaičių su sąlyga, 5 – nepritaria arba abejoja tokio sprendimo tikslingumu.</p> <p>Pritariantys didinti laisvai pasirenkamų dalykų skaičių viduriniame ugdyme teigia, jog viduriniame ugdyme mokiniams reikėtų koncentruotis į tuos dalykus, kurie būtų aktualūs jų ateities siekiams, karjerai; jog laisvai pasirenkami dalykai padeda atskleisti mokymosi potencialą ir pasiekti numatytus tikslus, atskleidžia mokinių stiprybes ir sudaro sąlygas asmeninei pažangai.</p> <p>Nepritariantys teigia, jog ne visi mokiniai turi viziją, kur stos po mokyklos, ir ne visi gebės tinkamai pasirinkti mokomuosius dalykus; be to, trūksta mokinių atsakomybės už pasirinkto dalyko mokymąsi, jo atsisakoma.</p> <p>Pritariantys su sąlyga teigia, jog pasirenkamų dalykų skaičių galima didinti tik tada, kai dvylikos metų mokymosi tikslas bus ne egzaminas, o visapusiškas išsilavinimas; siūloma konkretinti, kokie dalykai bus laisvai pasirenkami, pasigendama tikslumo ir aiškumo.</p>	
<p>5.9. Vidurinio ugdymo programos laisvai pasirenkamų dalykų gilesnis mokymasis</p> <p><i>Pateikta 12 pasiūlymų, iš kurių 4 pritaria gilesniam laisvai pasirenkamų dalykų mokymuisi, 4 pasiūlymai – gilinti laisvai pasirenkamų dalykų mokymąsi su sąlyga, 4 nepritariantys.</i></p> <p><i>Pritariantys gilesniam laisvai pasirenkamų dalykui mokymuisi viduriniame ugdyme teigia, jog gilesnis dalykų mokymasis sudaro sąlygas mokiniui rinktis studijas ir padeda tolesnėje karjeroje.</i></p> <p><i>Nepritariantys teigia, kad laisvai pasirenkamų mokomųjų dalykų gilinimas gali turėti neigiamos įtakos privalomų dalykų pasiekimams; egzaminų programos yra plačios, todėl dar gilintis į kitus dalykus paprasčiausiai pritrūktų laiko; mokiniai gali gilinti gebėjimus kitose srityse individualiai, lankydami įvairius užklasinius būrelius, mokyklas.</i></p> <p><i>Pritariantys su sąlyga teigia, kad tai tikslinga tada, kai mokinys renkasi motyvuotai; turi būti nacionaliniu lygmeniu parengtos programos, priemonės, metodinė medžiaga; laisvai pasirenkamų dalykų mokymąsi galima gilinti, kai skiriamas atitinkamas valandų skaičius; prašoma konkretinti, teigiama, kad nėra tikslumo ir aiškumo.</i></p>	

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
<p>Metodologiniu požiūriu Gairės yra nekorektiškos – neaiškios metodologinės priemonės ir tikslo bei uždavinių su turiniu dermė, todėl siūloma jas iš esmės konstruoti kitaip.</p>	<p>Gairėse nurodyta, kad atnaujinant BP toliau laikomasi 2008 metų Bendrosiose programose numatyto į kompetencijas orientuoto ugdymo krypties, tikslinant kompetencijos sampratą (žr. 28 punktą). Pakoreguota Gairių struktūra: Bendrosios nuostatos / Esamos būklės apžvalga (Strateginių dokumentų apžvalga, Tyrimų apžvalga, Išvados) / Ugdymo(si) rezultatai / Reikalavimai bendrojo ugdymo programų kokybei / Bendrųjų programų struktūra / Mokinių pasiekimų vertinimas / Baigiamosios nuostatos. Gairės papildytos strateginių dokumentų bei tyrimų apžvalga, atsižvelgus į Lietuvos pedagogų asociacijų ir kitų suinteresuotų organizacijų teiktas rekomendacijas, suformuluotos išvados dėl BP atnaujinimo (žr. 26 punktą).</p>
<p>Gairėse reikia atskleisti (paaiškinti) visus 14 pertvarkos uždavinių (dabar tik 4 atskleisti).</p>	<p>Gairėse pertvarkos uždaviniai performuluoti į išvadas dėl BP atnaujinimo (žr. 26 punktą) ir įvardyti Reikalavimuose bendrojo ugdymo programų kokybei (žr. Gairių IV skyrių).</p>
<p>Būtinai nuoseklus programos įgyvendinimas. Seka: mokytojų kvalifikacija, šiuolaikinės priemonės ugdymui, pakankamas finansavimas, visuomenės švietimas, atsakingas politikų požiūris.</p>	<p>Pateiktas siūlymas skirtas BP įgyvendinimui. Ugdymo nuoseklumo ir tęstinumo svarba apibrėžta Gairių 29, 30, 39 punktuose, mokytojų profesinis pasirėngimas – 56 punkte.</p>
<p>Lieka daug neatsakytų klausimų: kiek keisis dalykų tematika, kiek keisis ugdymo tikslai – siekiant aukštesnės rezultatų kokybės ir ugdymo proceso kokybės? Kiek keisis pasiekimų ir proceso vertinimo rodikliai? Kokie bus nauji vertinimo kriterijai ir būdai?</p>	<p>Siūlymas skirtas BP rengėjams, nes dalykų tematika, ugdymo tikslai, pasiekimų ir proceso vertinimo rodikliai, vertinimo kriterijai ir būdai yra BP objektas. Reikalavimai BP struktūrai bei mokinių pasiekimų vertinimui aprašyti Gairių V ir VI skyriuose, ugdymo(si) rezultatai – III skyriuje.</p>
<p>Kiekviena šalis kuria savus ugdymosi tikslus, rengia dokumentus atsižvelgdama į vietinį kontekstą, visuomenės ir mokinių poreikius, mokyklų galimybes, šalies kontekstą ir kt. Galima pasinaudoti kitų šalių patirtimi, tačiau neverta aklaikopijuoti kitų sistemų, nepagrindžiant prasmės, kodėl reikalingas tam tikras elementas.</p>	<p>Rengiant Gaires remtasi nacionaliniais duomenimis, kuriuos pateikia šie dokumentai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2017 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita. Vilnius, 2017. • Prof. dr. K. Šmigelskas, T. Vaičiūnas. Moksleivių gyvenimo ir sveikatos tyrimas. Pristatymas 2019-05-16. • 2018 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita. Vilnius, 2018. • 2017 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita. Vilnius, 2017. • Informacinės technologijos Lietuvoje 2018. Lietuvos statistikos departamentas. Vilnius, 2018. • Švietimo politikos analizė, 2017, rugsėjis. Nr. 6(162). • Bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybė. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros metinis pranešimas, 2015(5), NMVA, p. 18–19.
<p>Konkretus būsimas BUP atnaujinimo procesas turi remtis mokinio kaip svarbiausio ugdymo proceso subjekto prielaida ir remtis konkrečia mokytojų darbo patirtimi,</p>	<p>Siūlymas skirtas BP rengėjams.</p>

PASIŪLYMAS / PASTABA	SPRENDIMAS
ieškant dermės tarp Meilės Lukšienės ugdymo filosofijos įžvalgų, kasdienių praktinių mokyklos iššūkių, nūdienos Lietuvos ugdymo mokslų teoretikų bei praktikų atradimų bei užsienio edukologų formuluojamų principų.	Gairėse nurodyta, kad atnaujinant BP toliau laikomasi 2008 metų Bendrosiose programose numatytos į kompetencijas orientuoto ugdymo krypties (žr. 28 punktą), ugdomos vertybinės nuostatos (žr. 30 punktą). Išskiriant kompetencijas atsižvelgta į švietimo būklės tyrimus, ugdymo mokslų tendencijas, tarptautinių organizacijų rekomendacijas, užtikrinant kompetencijų ugdymo tęstinumą (žr. Gairių 31 punktą).
Neskubinti procesų, susijusių su ugdymo turinio permąstymu, bet ir jų nestabdyti, jei jie plėtosis tinkama linkme, teiks pozityvius rezultatus.	Ugdymo turinio atnaujinimo ir įgyvendinimo laiko juosta pateikiama Gairių Priede nr. 1 (žr. 59 punktą).
Tęsti viešąsias konsultacijas su interesų grupėmis ir kitomis formomis organizuoti svarstymus, prisidedančius prie adekvačių sprendimų Lietuvos mokyklos ugdymo turinio pertvarkai, įtraukiant ugdymo mokslo tyrėjus. Būtina numatyti reikalingus resursus, laiką ir lėšas. Taip pat kaip atnaujintas turinys bus įgyvendinamas (reformos rodikliai, stebėseną). Numatyti ir iš anksto suplanuoti Bendrojo ugdymo programų įgyvendinimo mechanizmus ir priemones.	Pateiktas siūlymas skirtas pasiruošimui rengti BP. Už ugdymo turinio atnaujinimą atsakingos Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Nacionalinė švietimo agentūra. Programos atnaujinamos naudojant valstybės biudžeto ir Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšas.
Siūloma daugiau dėmesio skirti ugdymo proceso aspektams (KAIP mokomi ir mokosi vaikai).	Siūlymas skirtas BP įgyvendinimo rekomendacijų rengėjams (dar žr. Gairių 48 punktą).
Paruošti praktinių darbų metodikų duomenų bazę. Praktinių darbų metodikos turi atitikti mokyklų mokomąją bazę, turi būti įvertintos praktinių darbų atlikimo laiko sąnaudos.	Siūlymas skirtas BP įgyvendinimo rekomendacijų rengėjams (dar žr. Gairių 48 punktą).
Įtraukti klausimus apie ES į egzaminų užduotis. Nepaisant to, kad klausimai apie ES formaliai yra įtraukti į BP, jie yra rečiau aptariami pamokų metu dėl to, kad jų nėra egzaminų užduotyse. Nacionaliniam egzaminų centrui rekomenduojama įtraukti su ES tematika susijusius klausimus. Taip pat rekomenduojama su ES susijusias temas įtraukti į baigiamųjų rašto darbų temas ir užsienio kalbų kalbėjimo įskaitas.	Siūlymas skirtas BP rengėjams. Gairėse numatyta, kad mokomojo dalyko turinys BP pateikiamas nuosekliai atsižvelgiant į atitinkamo mokslo akademinę logiką, metodologiją ir paisant mokinių amžiaus tarpsnio ypatumų (žr. 39 punktą). Mokomųjų dalykų turinio dermė numatyta 39, 44.2 ir 56 punktuose.
Tobulinti ir neformaliojo vaikų švietimo posistemę, didinat jo įvairovę ir gerinant kokybę.	Gairėse teigiama, kad nesukurta sistema, leidžianti vertinti ir pripažinti mokinių kompetencijas (žr. 24.4 punktą), tačiau jų pripažinimas numatytas (žr. 55 punktą).
Bendroji dalyko programa ir turi būti egzaminų programa! (Mokytojai viduriniame ugdyme vadovaujasi ne bendrosiomis, o egzaminų programomis.)	Gairėse nurodyta, kad atsisakoma PUPP ir Brandos egzaminų programų (žr. 58 punktą).